

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • FEBRUARIE 2019 • NR.2 (156)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. Igor Boțan, analist politic, director ADEPT: „O societate sărăcită, din care oamenii de calitate fug, nu poate da un rezultat optimist la alegeri”
2. Editorial de Ivica Zaharia, președintă a Consiliului de Presă, redactoră-șefă la portalul Moldovacurata.md: „Integritatea ca promisiune electorală... goală”
3. Pavel Postică, director de programe Promo-Lex Moldova: „Putem vorbi de o campanie onestă atunci când toți sunt în condiții egale”
4. Opinia expertului. Nicu Popescu: „Aceste alegeri sunt cele mai imprevizibile dintre toate pe care le-a avut vreodată Republica Moldova”

Importante, pe scurt

Mai mulți oficiali americani și-au declarat din nou, univoc, susținerea pentru independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova. S-a întâmplat la Washington, cu prilejul vizitei de lucru pe care a întreprins-o recent în SUA ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Tudor Uliianovschi. În speță, în cadrul întrevederilor acestuia cu oficiali de rang înalt din cadrul Consiliului Național de Securitate, ai Departamentului de Stat și ai Congresului SUA, s-a pus accent pe perspectivele colaborării moldo-americane, pe consolidarea Dialogului Strategic și pe dezvoltarea cooperării în domeniul protecției spațiului informațional. De asemenea, a fost examinată dinamica evoluțiilor regionale și globale, în contextul eforturilor de consolidare a democrației și de dezvoltare economică. Șeful diplomației moldovenești a participat, în calitate de invitat principal, și la o discuție organizată de Centrul Atlantic Council. Aici, reprezentanții ai Administrației SUA și formatori de opinie din Washington D.C. au ținut că reconfirmă importanța menținerii țării noastre pe agenda priorităților de politică externă ale administrației americane. Cu referire la apropiatele alegeri parlamentare în Republica Moldova, demitarii SUA au încurajat organizarea unui scrutin liber și corect conform standardelor OSCE.

„Relațiile moldo-sârbe sunt excelente, dar nivelul cooperării economice nu corespunde posibilităților”, s-a arătat convins vicepremierul pentru Integrare europeană, Iurie Leancă, după recenta vizita de lucru întreprinsă la Belgrad. În cadrul întrevederilor pe care oficialul moldovean le-a avut cu președintele sârb, Aleksandr Vučić, cu prim-ministrul Ana Brnabić și cu ministrul afacerilor Externe, Ivica Dacic, părțile au agreeat că astăzi este nevoie de întărirea comerțului și a investițiilor, dar și de încurajarea oamenilor de afaceri de a stabili noi modalități de cooperare în cadrul Zonei de Liber Schimb cu UE, de care beneficiază Republica Moldova. Oficialii au agreeat că cele două state vor continua să se sprijine în cadrul organizațiilor internaționale pentru a găsi soluții durabile la conflictul transnistrean și la cel din Kosovo-Metohia. Vicepremierul moldovean a exprimat interesul Chișinăului, al cărui prioritate de politică externă este aderarea la UE, pentru experiența sârbă în procesul de euro-integrare. La fel, Iurie Leancă a subliniat importanța cooperării regionale și interesul țării de a fi parte a mecanismelor de cooperare din Balcanii de Vest.

Circa șase milioane de euro va oferi țării noastre Guvernul Elveției pentru realizarea fazei a II-a a Programului „Valorificarea potențialului migrației în Republica Moldova”, în baza unui Memorandum de înțelegere dintre Cancelaria de Stat și Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare. Astfel, Biroul Relații cu Diaspora va implementa două proiecte ce vor contribui la îmbunătățirea cadrului instituțional, la combaterea sărăciei și la consolidarea capacităților diasporei de a se implica activ în dezvoltarea socială și economică a țării. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă va beneficia de sprijin pentru a îmbunătăți serviciile de reintegrare prin angajare în câmpul muncii a migranților reveniți acasă și pentru a le asigura oamenilor mai multe șanse pentru migrația legală și temporară în scop de muncă. Totodată, vor fi realizate proiecte de inovare și instruire, dar și de diseminare a celor mai bune practici la nivel național și raional.

Electorală 2019: și din nou pentru ultima-ultima dată...

Sorina Ștefârță

Campaniile electorale - atât cât au reușit să trăiască și să însușească societățile post-totalitare, precum suntem și noi, acest

complex procedeu democratic - par să se asemene tot mai mult cu aducerea unei ființe noi pe lume. Căci, așa cum probabil nu există femeie care, după naștere, să nu se fi jurat pe toți sfinții

că nu se va mai aventura vreodată în această experiență dureroasă, nu cred că putem găsi partid sau politician care să nu fi jurat, în sămbăta dinaintea scrutinului, că este

► „pentru ultima dată” când a recurs la metode neortodoxe pentru a accede la mult-râvnitul fotoliu de primar, consilier local, deputat sau președinte de țară...

Și în primul caz, și în cel de-al doilea, își spune însă cuvântul uitarea care, vorba poetului, „e scrisă-n legile omenescii”. Și mai ales în cele politice, am adăuga noi și am aduce drept exemplu ultima campanie electorală pentru Parlamentul de la Chișinău. Încă o campanie din care, indiferent de votul exprimat în duminica de 24 februarie, Republica Moldova iese obosită, hărțuită, dezbinată și dezamăgită de puzderia de politicieni și de promisiunile lor de ceva „mai bun” de care au tot avut parte în ultimele luni: de la drumuri asfaltate la salarii dublate, de la doctori pentru fiecare până la canabis în scopuri medicale (acolo unde, probabil, acești doctori așa și nu ajung...), de la Monaco adus la Orhei până la Jora de Mijloc extrapolată în toată țara. Și de ce nu, când uninominalul și banii „economisiți” din „unde-i miliardul?” permit lansarea oricăror fantezii? Și a oricăror candidați.

Ce va fi de facto după 24 februarie 2019 și cum va arăta exact Parlamentul nu se aventurează să spună nimeni. Alegătorul moldovean este ființă imprevizibilă. Poate doar autorii sondajelor de opinie ar putea să ne spună, doar că rezultatele lor, cu cât mai aproape de ziua scrutinului, cu atât mai mingi de ping-pong care zboară în toate părțile - deci, și aici cam ca de obicei... Prin ce s-a deosebit, în acest caz, actuala campanie și ce nu am avut și ar fi fost bine să fie, ca să reușim odată și odată să facem altfel, aflați din noua ediție a Buletinului informativ.

O societate sărăcită, din care oamenii de calitate fug, nu poate da un rezultat optimist la alegeri

Igor Boțan, analist politic, director ADEPT

Pentru a lua cât mai fidel pulsul competiției pentru Parlament din acest an, ediția curentă a Buletinului informativ a fost realizată chiar pe ultima sută de metri ai campaniei electorale. Și chiar de trăim cu toții în Republica Moldova, unde „surprizele” pot surveni inclusiv în noaptea dinaintea votului, tendințele de bază s-au conturat deja și unele concluzii pot fi făcute. Care sunt ele, cum a trăit societatea o nouă cursă electorală și în ce măsură s-a văzut implicat și solicitat în acest proces cetățeanul? Despre toate am discutat cu Igor Boțan, directorul executiv al Asociației pentru Democrație Participativă ADEPT.

Există foarte multe semne că cetățenii sunt timorați

■ Domnule Boțan, din campania electorală parlamentară au rămas nu zile, ci ore numărate. Care este prognoza dvs. pentru duminica de 24 februarie? Și în ce măsură se „pupă” aceasta cu rezultatele ultimelor sondaje de opinie?

■ Misiunea mea este să încerc să analizez procesele politice și electorale. Și aici, desigur, mă bazez și mă inspir și din sondajele de opinie. Doar că sunt foarte atent atunci când lucrez cu ele, pentru că s-a schimbat situația din țară. Totul a devenit cumva mai dificil, există foarte multe semne că cetățenii sunt timorați și asta înseamnă că oamenii nu sunt chiar sinceri atunci când răspund la întrebările sociologilor. Mai degrabă, ei își potrivesc răspunsul pentru urechile celor care chestionează, decât își exprimă sincer atitudinea. Asta înseamnă că, atunci când lucrăm cu sondajele, ne putem aștepta la ceea ce se numește „spirală tăcerii”, în care mulți intră dintr-un soi de frică ori, să zicem, precauție. Adică, ar vota cu un partid de opoziție, dar evită să o spună deschis. De aici, probabil, și situația jenantă când, în aceeași zi de 18 februarie, într-un sondaj PSRM e creditat cu 26 la sută, iar în altul trece de 49%. Apropos, am observat că în măsurările realizate de Asociația

Sociologilor și Demografilor, de obicei, socialiștii ies întotdeauna mult mai bine decât contracandidații lor, la fel precum vectorul euro-asiatic iese mult mai acceptabil pentru concetățenii noștri. Este o situație destul de ciudată, căci în toate celelalte sondaje raportul s-a schimbat deja de vreun an și jumătate, integrarea europeană fiind agreată într-o măsură mult mai mare de oameni.

■ **Poate că, pur și simplu, aceste rezultate sunt reflecția felului de a fi uneori contradictoriu al moldoveanului, care nu vede o problemă să se plimbe cu pașaport românesc prin Europa și, în același timp, să voteze socialiștii?**

■ Putem să admitem și un astfel de comportament, pentru că ceea ce lipsește în societatea noastră - și asta o resimt toți cetățenii - este noțiunea de *dreptate*. Și atunci când oamenii simt că dreptate nu este sau potențaii zilei fac dreptate prin formula „fură toți, dar noi mai dăm și altora din ceea ce am luat”, s-ar putea să existe o astfel de paradigmă pentru un segment destul de larg. Respectiv, ei pot să spună una, pentru că așa e „bine”, dar să voteze alta. Nu putem ignora acest lucru și l-am văzut foarte clar la alegerile prezidențiale 2016. Tocmai de aceea nu mă aventurez să fac prognoze. Pot doar să vorbesc de așteptările mele, care sunt mai degrabă pesimiste, pentru că o societate sărăcită, o societate din care oamenii de calitate pleacă, fug chiar, nu poate da un rezultat optimist la alegeri.

Avalanșă de „binefacere” de la fundațiile partinice de caritate

■ **Ați pomenit de timorare, când oamenii se tem să răspundă**

sincer până și în sondaje, unde li se păstrează anonimul. Nu este această timorare un efect inclusiv al unei campanii nedrepte? Și, în context, în ce măsură s-a ținut cont de avertizările UE, SUA etc. referitoare la testul alegerilor, pe care trebuie să îl treacă țara noastră - un test organizat corect și în condiții egale pentru toți?

■ Noi am avut destul timp să-i studiem pe guvernânții noștri. Pentru ei contează puterea și capacitatea de a se manifesta ca o forță politică vivace. Și când ai o asemenea provocare în față, te mai gândești la „campanie dreaptă”?! Un singur exemplu: magazinele sociale. Autoritățile au ignorat orice încercare de a face lumină - ce sunt aceste magazine sociale, de când partidele politice se pot ocupa cu activitate comercială sau de binefacere? Deși apanajul partidelor politice nu este comerțul, misiunea lor e să aibă viziuni... PSRM a deschis puțin gura ca să spună că „Partidul „Șor” fură de la noi”, dar a închis-o repede la loc, pentru că în principiu face același lucru prin Fundația „Soluția” sau Fundația „Din suflet” a Primei doamne. De facto, vedem că trei partide - toate, în mod surprinzător, de orientare socialistă și social-democrată - pe lângă politică mai fac și binefacere, și alte lucruri care nu prea se înscriu în activitatea politică. Din acest punct de vedere, sigur că aveți dreptate. Cetățeanul tot vede asta - cine se manifestă ca stăpân, cine-i taxează pe toți, cu ce aplomb guvernarea atacă Opoziția și o acuză de trădare de patrie, cum a fost în cazul „Open Dialog” - și e firesc că preferă să fie mai puțin sincer și deschis. Tocmai de aceea, în 2014, când lumea se simțea mult mai liber, sondajele de opinie au reflectat, fie și la limită, preferințele de vot ale

cetățenilor. Acum însă avem decalaje-anomalii de 20% și nu e normal.

■ **Cu tot acest rechizitoriu la activ, cât este de mare riscul ca scrutinul să nu fie recunoscut de comunitatea internațională? Că doar nu numai noi vedem aceste anomalii, ci și numeroșii observatori care deja se află la Chișinău.**

■ Toată lumea vede ce alegeri avem. Resursele administrative se utilizează deschis. Secretarii de stat, apriori apolitici, merg în campanie cu deja celebrul autocar albastru. Post-factum se inventează tot felul de degrevări, concedii... Deși toată administrația statului, miniștrii sunt în campanie - Guvernul își asumă răspunderea în fața Parlamentului pentru varii proiecte. Lucruri de neconceput într-un stat de drept. În paralel, asistăm la o avalanșă de cadouri electorale de tot felul, de la bibelouri ieftine la majorări de salarii. DI Candu spune că Fundația dlui Plahotniuc le-a oferit diverse servicii la aproape un milion de cetățeni din Republica Moldova. DI Șor declară că „a fericit” 300 de mii de locuitori ai țării cu carduri pentru magazinele sale sociale. DI Dodon susține tare că de serviciile fundației condusă de soția sa au beneficiat o jumătate de milion de oameni. Ce-i asta?! Unde s-a mai văzut, în care țară s-a mai întâlnit ca partidele politice să fie afiliate cu fundații de caritate? Și cum poate Opoziția, într-o astfel de situație, să afirme că alegerile sunt libere și corecte? Sunt lucruri greu de imaginat.

■ **Și atunci, ce va fi lumea viitoare? Lumea iarăși vorbește de proteste...**

■ Lumea viitoare cred că vor fi conferințe de presă, toată lumea va scoate în evidență carențele campaniei,

va constata că „acesta este nivelul democrației în Republica Moldova”, dar toți vor fi politicoși și vor evita să spună lucrurilor pe nume, limitându-se la recomandări privind îmbunătățirea cadrului legal. Cât privește protestele, nu sunt convins că acestea își mai au rostul. S-a protestat atunci când s-a furat miliardul și exact în acea perioadă în inima Moldovei, în Codrii Orheiului, dl Ilan Șor câștiga din primul tur funcția de primar de Orhei. Care este sensul să mai protestezi, dacă cei, care prin metode deloc ortodoxe au acumulat capital, le pot unge mâna cetățenilor, iar cetățenii mușcă din nada ce li se aruncă? Și dl Dodon a promis că va prostea dacă... dacă nu știu ce. Dar am văzut foarte bine cum protestează dl Dodon - cu voie de la poliție și... nu doar.

Europenii ar trebui să ne ceară să deschidem toate dulapurile

■ **Reiese că riscul de deteriorare totală a relațiilor cu partenerii externi, în caz de alegeri fraudate, nu ține, fiind doar o sperietoare?**

■ Eu cred că duminică, în mod cumva tradițional, aparențele unui scrutin liber vor fi păstrate. Drept urmare, la fel de tradițional, partenerii noștri externi vor spune că „este alegerea cetățenilor Republicii Moldova”. Și vor avea dreptate. Da, condițiile au fost vitrege, dar nimeni nu a stat cu pistolul la tâmplă. Ceea ce vom alege, aia vom culege. Iar ei se vor conforma voinței poporului. După care ne vor reaminti că Republica Moldova este membră a Parteneriatului Estic și că există Acordul de Asociere, vor lua o pauză pentru a vedea cum se desfășoară dialogul pentru constituirea unei majorități

parlamentare... După care vor intra în dialog, care va fi axat pe un nou plan de acțiuni în implementarea Acordului de Asociere, vor gândi o nouă formulă pentru a ajuta Republica Moldova, noi condiționalități. Din păcate, cred că acesta este scenariul, dar nu ave pe cine să ne supărăm - nu putem pretinde, mereu, lumii întregi să ne rezolve problemele.

■ **Banii europeni vor veni - sau vor re-veni?**

■ Cred că vor exist noi condiționalități. Iar banii nu vor mai veni așa cum veneau odată, mai cu seamă că guvernării au arătat că nici nu prea au nevoie de aceste finanțări. Și dacă este așa - căci au găsit resurse pentru cadouri și de Revelion, și de Paști, și 200 de lei pentru a-i plăti lunar copiilor de la naștere până la 18 ani -, europenii și ceilalți parteneri de dezvoltare ar putea să pună o întrebare pe cât de firească, pe atât de legitimă: „Domnilor, păi voi aveți resurse! Rezultă că țara era furată, tot de elita politică și acum, când v-am închis robinetul, ați arătat că pentru alegeri puteți găsi bani! Haideți să contabilizăm aceste resurse, arătați tot ce aveți prin dulapuri! Poate că, într-adevăr, fără banii noștri voi vă descurcați mai bine, puneți în mișcare creierii, stârpiți cuiburile de corupție - pentru că știți unde sunt!..”. Apropo, asta ar fi o idee: înainte de a deschide finanțarea pentru Republica Moldova, Bruxellesul să-i ceară Chișinăului să facă publice extra-sursele de finanțare și să stârpească toate canalele de scurgere a banilor printre degetele păroase ale... Și atunci poate, într-adevăr, începem cu forțe proprii să ne dezvoltăm, fără a umbla cu mâna întinsă? Oare nu asta este calea a patra?

■ **Frumoasă ipoteză, dar parcă mai puțin realistă decât cea potrivit căreia socialiștii ar putea câștiga majoritatea covârșitoare. Ar fi asta o catastrofă?**

■ Și în 2001, când dl Voronin a câștigat majoritatea legislativă constituțională, s-a vorbit mult de o catastrofă. Dar, deja peste un an și jumătate, el semna decretul privind integrarea europeană a țării, iar în mai 2008 ruga UE să ne dea o șansă de integrare împreună cu Balcanii de Vest... Dl Dodon pare să cunoască foarte bine această istorie și așa zice că anticipează lucrurile. A fost la München și nu a atacat Acordul de Asociere, dimpotrivă...; vara trecută, la Forumul de la Crans-Montana, a anunțat că lucrează la un plan de aderare la Uniunea Europeană... Și socialiștii lui nici măcar nu se revoltă, fapt ce ridică un mare semn de întrebare. Căci dna Greceanii rămâne președinta Partidului Socialiștilor, al cărui program spune: „Anularea Acordului de Asociere și aderarea la Uniunea Vamală”. Cel puțin, ar trebui să convoace un congres să-și ajusteze programul politic la noile „realități”, demonstrând astfel că sunt serioși și nu joacă la două capete de masă.

Așadar, nu cade cerul pe pământ dacă, eventual, câștigă socialiștii. Dimpotrivă, pentru a se menține la putere, ei vor face concesii și vor încerca să găsească un echilibru, astfel încât să nu fie periclitată buna funcționare a Zonei de Liber Schimb, de care profită inclusiv regiunea transnistreană. Mai mult, dl Dodon, pe la toate forumurile economice, invită businessmenii din Belarus și din Rusia să vină să investească la noi și să beneficieze de avantajele liberului schimb cu UE.

■ **Apropo de PSRM și liderii lui formali și informal, cât de real este**

ca acea Mișcare Națională Populară „Președinte puternic, stat puternic”, lansată în ianuarie a.c., să devină o cale de disociere a lui Igor Dodon de formațiunea care l-a propulsat și de a crea un nou, mai modern, partid social-democrat?

■ Este, mai curând, un plan prin care să se asigure că are la îndemână oameni care, la prima lui chemare, vor ieși în stradă. Simplu: dl Dodon se teme că ar putea fi eliminat din funcția prezidențială sau că o parte din deputații socialiști ar putea trece subit în altă tabără - și atunci ar trebui, cel puțin, să mimeze un fel de revoltă. Nu cred însă că acești oameni au curajul să se confrunte pe bune.

Oamenii, pur și simplu, se răzbură pe clasa politică

■ **În actuala campanie, poate mai mult ca niciodată, s-a pus accent pe nevoia de integritate - pornind de la crearea ANI și terminând cu investigații care le oferă oamenilor posibilitatea de a se informa despre parcursul unui candidat, respectiv de a vota conștient. De ce totuși merge atât de greu cu acest demers?**

■ Cine a presupus că va fi ușor, s-a înșelat. Acest proiect de integritate este de lungă durată, atâta timp cât cetățenii nu vor înțelege că cei care pretind ca să-i guverneze trebuie să fie curați. Problema este în cetățean, pe de o parte. Iar, pe de altă parte, în felul în care s-a înțeles - ori a vrut cineva să se înțeleagă - rolul certificatului de integritate. Căci a fost eliberat tuturor celor care l-au solicitat...

■ **Și astfel, însuși denumirea lui devine improprie...**

■ El nu-i de integritate, pentru că nu atestă dacă ești sau ba integru, ci spune că instituțiile abilitate să verifice conflictele tale de interese nu au pretenții față de tine... La modul ideal, ANI ar trebui să aibă capacitatea *de facto*, nu doar *de jure* de a studia atent declarațiile - să observe eventualele nereguli, să se autosesizeze și să investigheze de-a fir a păr până a emite decizia finală, pe care cel vizat ar putea să o conteste în judecată, la o adică. Dar se pare că nici ANI nu e pregătită pentru o asemenea provocare, nici societatea - pentru o instituție de integritate pe deplin funcțională și care doar astfel poate deveni de utilitate publică. Nu înseamnă însă că, la acest prim eșec, ea trebuie anihilată. Nu! În societate este nevoie de discuții, iar cei care vin acum în Parlament, printre primele acțiuni pe care ar trebui să le întreprindă, este să găsească soluții pentru acest mecanism de integritate. Iar odată cu aceasta, să se și să ne lămurească ce caută fundațiile pe lângă partide; ce se întâmplă cu polarizarea și cu media părtinitoare; de ce un om politic poate în același timp să fie și media-magnat și să facă propagandă pentru sine și partidul său? La aceste întrebări trebuie să răspundă noii deputați.

■ **Dacă nu, cetățenii pot declanșa mecanismul de retragere a deputatului...**

■ Sigur, acesta e un banc foarte frumos, dar atât. Oamenii nu înțeleg că dacă, potrivit Constituției, aleșii poporului au mandat reprezentativ, respectiv avem democrație reprezentativă, nu o poți transforma în democrație de „prorabi”. Dacă admiți că deputatul poate fi retras, trebuie să prescrii în avans pentru

ce-l retragi. Altminteri, el va fi nu un reprezentant al poporului, ci un „salvator” pentru diverse probleme locale. Ce are, bunăoară, un deputatul cu gunoiul? Deputatul trebuie să elaboreze strategii de colectare și de reciclare a deșeurilor, la nivel de țară. Deci, retragerea deputatului e bună o poveste de adormit copiii, care arată calitatea clasei politice, dar și a așazișilor experți constituționaliști.

■ **Cred că ei înțeleg foarte bine că trișează...**

■ Și eu bănuiesc la fel. Dar dacă ei trișează, iar cetățenii nu ripostează... risc să afirm că această societate se află într-o stare de degradare continuă. Deoarece oamenii cu capacități pleacă și rămân cei chinuți de soartă care, de o manieră foarte specifică, se răzbură pe toți și pe toate: „Voi toți furați, noi știm, dar dacă ne dați și nouă din ceea ce furați, mai vedem...”. Așa cum s-a întâmplat la Orhei și Jora de Mijloc. Acesta este un semnal și pentru partenerii noștri de dezvoltare care, cumva indirect, fiind mai indulgenți față de reprezentanții clasei politice, au contribuit la starea de lucruri de azi din țara noastră. Pentru că atâta timp cât dai niște bani - bani ai contribuabililor europeni! - Guvernului Republicii Moldova și nu reglementați modul lor de utilizare, este greu să fii în totalitate absolvit de responsabilitate. Dar există și partea bună a situației de azi: s-au dezvoltat niște lucruri. Deci, acum avem o diagnoză mult mai bună pentru țară și cetățenii ei.

■ **Să sperăm că, duminică, vom obține și tratamentul care ne va însănătoși. Vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefârță

Editorial

Integritatea ca promisiune electorală... goală

Viorica Zaharia,
președintă a Consiliului de Presă,
redactoră-șefă la portalul Moldovacurata.md

Unul dintre cuvintele folosite în această campanie electorală mai des decât oricare altele a fost, cu siguranță, „integritate”. Însă, în timp ce unele formațiuni politice ar fi luat această noțiune, cel puțin declarat, drept criteriu de selecție a candidaților la întocmirea listei, altele par să se fi întrecut la ofertarea unor personaje departe de a fi inocente. Intrarea în alegeri cu candidați care au traversat anchete penale, au folosit diplome false sau au utilizat la greu banii publici ca să îmbogățească firmele familiei este un semnal clar că viitoarea Putere nu va fi total diferită de actuala, iar în condițiile angajamentelor anticorupție asumate de Guvern în ultimii ani, putem spune că asistăm la o sfidare atât a electoratului, cât și a partenerilor externi. În ce măsură se leagă asta și cu mult-râvnitele - oficial anunțate - eforturi de consolidare a democrației, respectiv de creare a unei imagini de „jucător onest” pentru țară?... Teamă mi-e că avem de-a face cu o nouă întrebare retorică și... atât.

Există cel puțin trei actori care, în toată această perioadă electorală, dar și înainte de demararea campaniei pentru parlamentare, ar fi avut un cuvânt de spus în polemica despre integritatea candidaților: presa, partidele, Autoritatea Națională de Integritate.

Presa. Reprezentând breasla, voi da bila albă, bineînțeles, **presei.** În această campanie - probabil, mai mult ca în oricare altele -, mass-media au pus accent pe integritatea candidaților la funcția de legislator. Unele redacții au lucrat minuțios la profilurile de integritate și au adus în actualitate tot ce este relevant despre „istoria politică” a aspiranților la fotoliul de parlamentar: au analizat traseul politic al fiecăruia, averile, comportamentul manifestat în serviciul public, conflicte de interese etc. Societatea civilă, prin acțiuni precum Inițiativa Civică pentru un Parlament Curat, a elaborat, împreună cu juriștii, criteriile clare, care arată dacă un candidat poate fi considerat integru sau nu. Exercițiul de scotocire prin arhive a relevat, deseori, fapte cu adevărat semnificative care, în alte societăți, ar putea convinge alegătorul să-și schimbe opinia.

Astfel, despre un candidat de la Glodeni s-a aflat că a folosit la propria întreprindere forță de muncă neoficială și a fost amendat pentru asta de către Inspekția Muncii. Într-un alt caz s-a descoperit că un președinte de raion și-a angajat, la Consiliul Raional pe care îl conduce, nora - și nu vede în asta conflict de interese. Un al treilea s-a judecat cu presa, refuzând să livreze informație de interes public. Așadar, ajutate de jurnaliști, partidele și-ar fi putut „curăța” lejer listele - dar asta cu condiția să fi existat un minim angajament pentru integritate și corectitudine. Nimeni însă nu a recurs la așa ceva.

Partidele. Prezența, pe listele electorale, a candidaților compromiși trebuie înțeleasă ca o „promisiune” clară a formațiunilor de a respecta regulile „corectitudinii politice” - citește, „de clan politic” - atunci când va fi la guvernare. Căci, cu cât mai plină este lista de candidați cu integritatea pătată, cu atât este mai clar „angajamentul” partidului de a (nu) aplica reforme reale anti-corupție și a (nu) promova în funcții persoane care nu s-au compromis. În cazul Partidului Democrat, de exemplu, ne-am așteptat ca cel puțin oameni precum Chiril Gaburici, care - a demonstrat-o Procuratura - a folosit o diplomă de studii liceale falsă, să nu mai fie pe listă. Filtrul integrității - dacă, desigur, a existat așa ceva la întocmirea listelor - nu a funcționat nici în cazul șefilor mai mici: primari, președinți de raioane sau șefi de agenții, toți implicați în conflicte de interese. Despre Grigore Repeșciuc, candidatul PDM de la Căușeni, bunăoară, presa a aflat în plină campanie că, fiind primar al localității, a încheiat contracte cu firmele familiei sale, iar pe ginerele său l-a angajat șofer și l-ar pregăti ca succesori la primărie.

Nici listele altor partide nu strălucesc de curățenie. La socialiști este plin de oameni care nu au un răspuns plauzibil la întrebarea de unde au luat zecile de mii de lei donate partidului în ultimii ani, de vreme ce unii au fost șomeri, iar alții au lucrat exclusiv la stat. Tot acolo există candidați care au recurs la căsătorii fictive ca să obțină terenuri la preț mai mic... Și Partidul „Șor” pare să-și fi ales candidații pe... sprânceană, după chipul și asemănarea liderului, cu grave probleme de integritate.

În cazul Opoziției situația este diferită, deși și aici, în cel puțin câteva cazuri, filtrele nu prea au funcționat. Altfel, cum să ne explicăm prezența printre candidații ACUM a judecătoarei Domnica Manole care, în pofida poziției sale civice și politice, are la activ un caz de nedeclarare a averii și un altul de încălcare a eticii profesionale?

Retragerea candidaților „cu păcate” de pe liste ar fi fost un gest de bun-simț politic, dar se pare că toate formațiunile politice înscrise în curse au trecut cu vederea aceste fapte, mizând, probabil, pe „anomalia” electoratului moldovenesc, care votează fără probleme chiar și candidați aflați în plină urmărire penală. Deși comparația nu este tocmai proporțională, să ne amintim cum, la prezidențialele din 2017, alegătorii francezi l-au taxat pe candidatul care își angajase soția la biroul său parlamentar!..

ANI. Creată la sfârșitul anului 2017 după un anevoios proces de reformare din vechea CNI, Autoritatea care urma să revoluționeze sistemul național de integritate a devenit în curând „o mare dezamăgire”. Dintr-o instituție puțin eficientă - dar, cel puțin, transparentă cum era CNI - am obținut o structură absolut ineficientă și total închisă pentru presă. S-a ajuns ca, în anul 2018, ANI să fie dată în judecată de către Asociația Presei Independente pentru mai multe refuzuri de a da răspuns la cereri de acces la informație, lucru care nu s-a mai întâmplat pe durata existenței CNI. Instituția nu a venit cu o explicație nici măcar în plină campanie, când opinia publică se tot întreba de ce ANI eliberează discreționar certificate de integritate - chiar dacă acestea, așa cum s-a dovedit rapid, nu au nicio valoare pentru parcursul electoral al persoanei...

Introdus pentru prima dată la actualele alegeri, acest document a fost văzut, inclusiv de către unii politicieni - care, de altfel, ulterior și-au retractat afirmațiile - drept un filtru pentru candidații compromiși. Foarte curând s-a dovedit însă că nu este decât o formalitate de care nimeni nu are nevoie, dar care, iată, a consumat timpul, efortul și banii Autorității Naționale de Integritate. În raportul de activitate pentru anul 2018, președinta ANI, Rodica Antoci, anunța că în aceste alegeri instituția a eliberat 1261 de certificate de integritate. Totuși, nu avem candidați mai integri, iar CEC nu a respins vreo cerere de înregistrare din cauza înscrișurilor din certificat. Dimpotrivă, ANI și-a demonstrat loialitatea față de Putere când, pentru situații similare, a eliberat certificate diferite pentru un „protejat al Puterii” și pentru un reprezentant din partea Opoziției.

Nu-i vorbă, persoanele vizate știau din start că certificatul... nu certifică nimic. Or, potrivit legii, el trebuie să reflecte conflicte de interese, incompatibilități, informații despre averile nedeclarate, constatate de CNI/ANI în privința solicitantului în ultimii trei ani. Așa cum în această perioadă instituția s-a aflat în proces de reformare însă, era evident că este vizată dar o perioadă de șapte-opt luni din anii 2015-2016, iar atunci niciuna dintre „piesele grele” ale partidelor nu au fost verificate de CNI.

Așa sau altfel, nu eliberarea certificatului de integritate este misiunea de bază a ANI, ci prevenirea corupției prin verificarea averilor și intereselor funcționarilor. Iar, în pofida finanțării generoase de la Buget și din proiecte externe, ANI nu a demonstrat cel puțin că **vrea** să se ocupe de așa ceva. Nu a livrat până acum (după mai mult de un an de la reformare) nicio decizie consistentă ce ar viza venituri, averi nejustificate sau conflicte de interese. Chiar dacă presa a vuit de investigații, ANI a tăcut. La ședința de prezentare a raportului pe 2018, întrebată de câte ori a pornit controale în urma celor scrise de media, Rodica Antoci a răspuns: două. Nu se știe care sunt acestea, cert este că în două cazuri sesizate de portalul Moldova Curată (în toamna lui 2018) ANI a pornit control. Reiese că la restul investigațiilor presei ANI a rămas rece?

Aceste rezultate ale activității ANI nu ar genera, poate, revoltă, dacă nu ar fi existat suficient suport pentru instituția dată. Numai dintr-un proiect al Băncii Mondiale, de exemplu, pentru procurarea sistemului electronic de depunere online a declarațiilor de venituri și interese, în anul 2017 au fost alocați 2,162 milioane de lei. La aceste cifre se adaugă câte șapte milioane de lei care se achită din Buget pentru semnăturile digitale repartizate funcționarilor. În plus, să nu uităm de nenumăratele traininguri și vizite de studiu/documentare finanțate de partenerii externi pentru angajații ANI.

În aceste condiții, când principala structură de stat abilitată cu funcția de control al integrității a fost inertă atât înainte, cât și după alegeri în verificarea și sancționarea derapajelor candidaților, ar fi trebuit să existe niște mecanisme interne în cadrul partidelor. Așa cum nici acestea nu și-au dovedit eficiența, rămâne să vedem cum va funcționa cel de-al treilea mecanism - sancționarea prin vot, aplicată de electorat în baza informării de care a beneficiat, datorită presei, în actuala campanie electorală.

Putem vorbi de o campanie onestă atunci când toți sunt în condiții egale

Pavel Postică, director de programe Promo-Lex Moldova

Monitorizarea campaniilor electorale - fie că este realizată de observatori locali sau de misiuni internaționale, fie că vizează întregul proces sau doar unele componente ale acestora, cum ar fi prestația mass-media - au devenit o obișnuință pentru Republica Moldova. Campania electorală pentru alegerile parlamentare din 24 februarie, care a debutat oficial la 24 ianuarie a.c., iar de facto se ține de vreun an-doi, de asemenea este urmărită atent. Iar una dintre organizațiile care, de cel puțin un deceniu, și-a asumat monitorizarea procesului electoral național este Promo-Lex. De această dată, însă, membrii acesteia au intrat în vizorul public nu doar datorită rapoartelor realizate, ci și acuzațiilor de lipsă de obiectivitate, pe care i le-au adus unii actori politici - în special, Partidul Democrat din Moldova, ca răspuns la concluziile primului raport de monitorizare, în care se menționa că PD profită de rolul de partid de guvernământ pentru a-și asigura avantaje pre-electorale nedrepte față de concurenți. Cum a fost, per ansamblu, campania prin prisma observatorilor aflăm de la Pavel Postică, director de programe Promo-Lex Moldova.

■ **Domnule Postică, v-ați împăcat cu PD?**

■ Noi nici nu ne-am certat, nici nu ne-am împăcat. Au fost niște

acuzații, pe care PD le-a formulat public în câteva rânduri. Prima dată s-a întâmplat prin toamnă, când exponenții acestei formațiuni au vorbit, mai la general, despre implicarea societății civile în campania electorală. Nu s-au dat nume, ci doar s-a insistat pe ideea că societatea civilă plătită din exterior influențează campania electorală. Apoi au reacționat la primul nostru raport preelectoral, învinuindu-ne că nu am fi obiectivi etc. Noi am răspuns printr-un comunicat public. A treia încercare de a ne intimida a fost scrisoarea pe care PD a trimis-o ambasadelor și partenerilor de dezvoltare, în care ne-a acuzat că nu deținem probe care să confirme ceea ce scriem în rapoarte, că nu suntem imparțiali, că nu atragem atenția asupra unor evenimente care, de fapt, se întâmplaseră în afara perioadei de raportare. Noi, în replică, am mers la fiecare concurent electoral și am discutat. Am explicat încă o dată metodologia și logica

acestor monitorizări, pe care Promo-Lex le face de zece ani. În rest, fiecare concurent electoral este în drept să-și expună poziția.

De rapoarte se ține cont atunci când aceste se pliază pe interese politice

■ **Totuși, din câte îmi amintesc, este pentru prima dată când un actor politic a preferat să pună la respect un monitor, decât să-și analizeze posibilele greșeli.**

■ Niciodată, de la 2009 încoace, niciun concurent electoral nu și-a permis să ne atace de maniera în care s-a întâmplat în actuala campanie. Am calificat acest lucru ca intimidare a misiunii de observare și am spus deschis despre asta. Căci reacțiile s-au ținut lanț: trei comunicate ale PD, apoi reacția cumva similară a unui membru al Comisiei Electorale Centrale (CEC), Iurie Ciocan. Problema, în versiunea lor, era că nu ar trebui să elaborăm rapoarte intermediare, ci să facem doar bilanțuri finale, post-alegeri, și atunci să dăm o apreciere întregului proces electoral. Eventualele încălcări pot fi reparate, ne asigurau ei. Probabil că astfel se explică și faptul că ne-au solicitat informații despre încălcările constatate de noi - fie să le repare, fie să încerce să ne explice că ele nu reprezintă încălcări.

■ **În general, cât de mult se ține cont de rapoartele elaborate de dvs., dar și de alte organizații de monitorizare? Căci misiunea unui raport, din câte înțeleg, este ca, semnalând o greșală, să determine evitarea aceste greșeli pe viitor...**

■ Totul este relativ, mai ales în cazul rapoartelor pe segmentul electoral. În 2014, bunăoară, rapoartele Promo-Lex au servit pentru Curtea Constituțională drept temei ca să respingă cererea de renumărare a voturilor, înaintată de comuniștii reformatori. În mai multe rânduri, inclusiv în baza rapoartelor noastre, am reușit să promovăm anumite modificări legislative, cel mai recent exemplu fiind permisiune de a face agitație electorală în ziua alegerilor. Este o chestiune pe care noi o promovăm din 2009, doar că ei au făcut-o acuma și cu jumătăți de măsură. Căci nu poți să permiți agitația electorală în ziua „zero” și, totodată, să interzici finanțarea acesteia în acea zi, căci raportul financiar trebuie să-l prezinți în vinerea dinaintea scrutinului... Așadar, se ține cont de rapoarte când acestea se pliază pe un interes politic, mai mult sau mai puțin imediat.

■ **Și formațiunile politice - dacă e să facem abstracție de posibile supărări ale unor actori de pe acest segment - cât de receptive sunt?**

■ Și în cazul lor lucrurile sunt relative. Dacă, bunăoară, în anul 2009 nu am avut niciun leu raportat la cheltuieli de transport, acum există partide care declară și automobilele proprii pe care le folosesc în campanie. Și nu e nimic ilegal aici, important e să fie evidență. Sunt care ține cont,

sunt care ne ignoră. Comuniștii, de exemplu, în baza rapoartelor noastre au înaintat câteva proiecte de lege...

Intimidarea aceasta invizibilă are efecte adânci...

■ **Cum ați văzut Electorala 2019, din care chiar a rămas foarte puțin?**

■ Puțin, dar încă nu s-a terminat totuși! Însă unele concluzii, într-adevăr, deja pot fi făcute, și anume: campania curentă a fost marcată de utilizarea resurselor administrative, de oferirea cadourilor cu tentă electorală, de nedeclararea tuturor cheltuielilor și de intimidarea, în egală măsură, a candidaților și a alegătorilor. La ele s-ar adăuga discursul de ură și anumite curenți pur tehnice legate, în mod special, de listele electorale și de soluționarea litigiilor electorale. În contextul dat țin să menționez, luându-le cumva de la coadă, că intimidările au luat cele mai diverse forme - de la bătaie la Edineț și geamuri sparte la Soroca până la banalele incidente din cadrul întâlnirilor cu alegătorii, când anumite persoane care simpatizează cu anumite partide și care au o doză de autoritate în localitate, pur și simplu vin și întrerup, prin varii tertipurii la limita hărțuirii, evenimentele. Observatorii internaționali aproape că nu sesizează aceste aspecte - oamenii nu se umplu de sânge, nu se împușcă... Dar intimidarea aceasta invizibilă are efecte adânci și se reflectă inclusiv în sondajele de opinie, când 70% din respondenți se tem să vorbească în public despre preferințele lor politice. Iar asta conduce la aceea că marja de eroare în cazul subiectelor politice este una excesiv de mare.

■ **De fapt, în ultimele săptămâni, cifrele din sondaje au zburat ca niște mingi de ping-pong, schimbându-se mereu... Cu ce ne vom trezi la 25 februarie?**

■ Nimeni nu poate spune exact acest lucru, nici eu. Cert este că sondajele denotă o tendință, și anume, că în Parlament vor trece între trei și șapte partide politice.

■ **Dacă ar fi să luăm pe rând cele mai grave patru încălcări pe care le-ați constatat în procesul electoral, printre primele menționate a fost utilizarea resursei administrative. O problemă veche de când... independența Republicii Moldova. De ce persistă? Este o chestiune de portită juridică neînchisă ori?..**

■ Nu este nou acest fenomen, dar parcă nici nu era atât de evident ca în actuala campanie. În acest an putem vorbi însă de cel puțin două ramificații în ceea ce privește folosirea resursei administrative. Prima ar fi utilizarea spațiilor publice în timpul orelor de lucru - căci, ne place sau nu prea - cel mai mare angajator în Republica Moldova este statul. Iar la instituțiile și întreprinderile publice sunt cei mai mulți alegători, respectiv cel mai comod este să te întâlnești cu ei la fața locului. Uneori se întâmplă de bună voie, uneori sunt invitați sub pretextul unei ședințe. De facto se întâmplă în timpul orelor de muncă, deși formal se spune că e în pauza de masă... A doua așa-zisa ramificație, care bate puternic la ochi, s-a manifestat prin implicarea în campanie a secretarilor de stat - acei secretari, care i-au înlocuit în funcții pe viceministrii numiți pe criterii politice; care, fiind un element-cheie

al reformei administrației publice centrale, se prezumă că sunt actori apolitici și pe care astăzi îi vedem... în autobuzele albastre de campanie.

Da, Codul Electoral permite oricărui cetățean să discute orice aspect politic. Dar aici avem aspecte organizate de campanie. Fără să fie înregistrați însă în calitate de persoane de încredere ale candidaților, fără să își ia liber de la serviciu etc. Pe alocuri, probabil, inclusiv retroactiv, au fost respectate anumite formalități, dar impresia generală e că au fost trecute cu vederea și partea legală, și cea morală.

Scenariul de la Orhei este preluat și de alte partide

■ **Și această utilizare masivă și aproape sfidătoare a resursei administrative trece lejer într-un alt fenomen moldovenesc - oferirea cadourilor electorale...**

■ Acestea sunt și mai la vedere și este o combinație dintre cadouri și resursele administrative. Este vorba de majorări de salarii care nu fuseseră planificate în Buget, de medicamente gratuite, de doctori și case pentru fiecare. Da, legislația Republicii Moldova nu interzice așa ceva, însă în același timp există standarde internaționale pe care pretindem că le respectăm și care spun că poți face astfel de gesturi doar în anumite perioade, cu mult înainte de alegeri. În plus, evident că aceste cadouri influențează opinia oamenilor. Și dacă legislația noastră nu este perfectă, nu înseamnă că nu trebuie să tindem

spre ceva mai bun. Tocmai de aceea, la monitorizări, noi ne conducem de aceste standarde internaționale.

■ **Deci cadoul nu înseamnă doar o pungă cu orez pe care scrie „Șor”... De ce nu observă aceste lucruri și instituțiile abilitate să le vadă, cum ar fi ANI?**

■ Dacă vorbim de acest deziderat care se numește „integritate”, cu referire la ANI trebuie să înțelegem câteva lucruri: 1) este o instituție nouă; 2) nu există un mecanism foarte clar de schimb de informații între instituțiile statului care sunt responsabile de un anumit tip de integritate (CEC, SIS, MAI, Fisc...) și care să transmită toate datele către ANI. Respectiv, sunt eliberate certificate goale. De aici rezultă o altă problemă, privind dubla necesitate a acestui certificat: pentru organul electoral, ca să fii înregistrat și pentru public. Și anume, dacă în acest certificat este indicat că nu ai plătit impozite sau ai fost condamnat, cetățeanul trebuie să știe despre asta, astfel încât el să-și poată crea o opinie informată.

■ **Este posibil ca scenariul de la Orhei/Jora de Mijloc să fie replicat în alte localități din Republica Moldova?**

■ Cred că el deja este repetat. Doar că este foarte complicat să estimezi cât exact vor cheltui și cât cheltuiesc de facto concurenții pe circumscripție uninominală. Căci aici e marea problemă, după mine: poți vorbi de o campanie onestă atunci când toți sunt în condiții egale. Există, de exemplu, un plafon minim de 100 de mii de lei, pe care nu îl poți depăși. Rapoartele de la Jora de Mijloc însă arată că

acolo s-a cheltuit mult peste plafonul respectiv. Acum, există suspiciuni că și în actuala campanie, în unele circumscripții, se furnizează mult mai multe resurse decât cele prevăzute de lege. Și o fac diverse partide, dar schema este aceeași.

■ **În ce măsură schimbarea sistemului electoral și votul uninominal a deschis ușa politicii pentru personaje, să le zicem, mai exotice sau mai controversate?**

■ Dacă e să privim puțin în timp, vom vedea că mai la toate scrutinele am avut situații când, pe ultima sută de metri, partidele au făcut modificări pe liste. Și atunci, ca și acum, se spunea că acești nou-intrați nu sunt lipsiți de păcate... De aceea, nu aș da vina pe uninominal, mai ales că există și lista națională. Și cred că trebuie să așteptăm ziua de 25 februarie ca să putem vorbi mai puțin ipotetic.

■ **A fost această campanie mai urâtă și mai murdară decât precedentele?**

■ Au fost mai multe cadouri în ea, s-a apelat la un nivel mai avansat la resursele administrative. În rest, cred că au fost și bune, și rele. Și evoluții, și involuții. În plus, nu putem compara un scrutin din 2009 cu unul din 2019 - s-au schimbat și tehnicile, și tehnologiile. Dar este firesc să ne dorim, ca societate, ceva mai bun.

■ **Noi îi dorim întregii echipe Promo-Lex o duminică electorală fructuoasă și fără incidente, și vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefârță

Opinia expertului

Nicu Popescu: **„Aceste alegeri sunt cele mai imprevizibile dintre toate pe care le-a avut vreodată Republica Moldova”**

Alegerile generale interne sunt, întotdeauna, și un eveniment ce are impact pe extern. Pentru că, pe lângă politicile ce vor fi promovate de noua guvernare pe interior, de rezultatul scrutinului depinde și vectorul de politică externă pe care o va lua țara în următorii patru ani, și situația regională per ansamblu. Așa stând lucrurile, pare cumva firesc faptul că, de la 1990 încoace, niciuna dintre campaniile electorale nu s-a trecut, în Republica Moldova, fără să se recurgă la miza geopolitică. O miză uneori reală, dar de cele mai multe ori mimată-inventată, în lipsa unor soluții adevărate pentru probleme și mai adevărate... Nu face excepție nici actuala cursă pentru Parlament în care, ca urmare a schimbării sistemului electoral, s-au avântat și partide, și cetățeni aparținici care s-au gândit să încerce cu degetul marea politicii moldovenești.

Cine va reuși să urce pe corabie și cine va rămâne pe mal vom ști deja la 24 februarie... Tot în acea seară vom afla în ce măsură i-a speriat pe moldoveni pericolul tancurilor rusești sau, dimpotrivă, cel al unui nou val de „30 de mii de sirieni”. Până atunci însă, vă propunem să citiți ce crede despre posibilele evoluții postelectorale politologul Nicu Popescu, senior analist la Institutul UE pentru Studii de Securitate de la Paris, lector asociat la Sciences Po/PSIA. Menționăm că articolul este o versiune adaptată a interviului pe care, în ziua de 18 februarie, Nicu Popescu l-a oferit postului de Radio „Europa Liberă”. Iar ca punct de pornire a servit prezența Președintelui Republicii Moldova, Igor Dodon, la recenta Conferință Internațională pentru Securitate de la Munchen. Șeful statului a ținut să-și promoveze conceptul de politică externă „echilibrată între Est și Vest”, dar a și menționat - pentru prima dată atât de tranșant - că nu

va atenta la Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană.

Despre marja de manevră economică

Pentru partenerii europeni ai Republicii Moldova preferințele de politică externă ale Președintelui Dodon nu sunt o surpriză, însă pentru toată lumea mai există și o altă evidență - faptul că declarațiile politice ale Partidului Socialiștilor se bat cap în cap cu realitățile economice, în condițiile în care circa 60% din comerțul extern al țării este cu UE și (chiar dacă de la un an la altul cifra dată variază) de circa 10% cu Rusia. Acest lucru limitează drastic marja de manevră economică a Republicii Moldova, fiindcă orice atentat la Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană ar însemna un colaps economic imediat, sute de

mii de locuri de muncă pierdute și chiar riscul unor mari tulburări nu doar în economia țării, dar și în plan social și politic. Prin urmare, procesele dependente comerciale și economice limitează marja de manevră a oricăror actori politici de la Chișinău, inclusiv a celor care își doresc o reapropriere mai puternică a țării de Rusia. Un al doilea element care limitează dramatic opțiunile de politică externă ale dlui Dodon este factorul ucrainean, or, orice apropiere de Rusia nu poate fi făcută decât cu acordul implicit al Ucrainei. Căci Kievul are, de fapt, un drept de veto asupra evoluției relațiilor moldo-ruse atunci când vorbim de niște lucruri foarte concrete, gen exportul unor bunuri pe calea ferată sau cu TIR-urile spre Rusia.

Despre „ajustările” postelectorale

Faptul că Igor Dodon își dorește relații bune și cu Estul, și cu Vestul nu este o surpriză pentru că, în fond, majoritatea forțelor politice de la Chișinău au spus mereu acest lucru. Întotdeauna, forțele zis pro-europene sau cele zis pro-ruse și-au moderat, odată ajunse la guvernare, discursul și comportamentul politic - cei care au fost aleși pe o platformă pro-rusă deveneau mai puțin pro-ruși, ceva mai centriști, iar pro-europenii deveneau ceva mai puțin pro-NATO și ceva mai deschiși unui dialog cu Federația Rusă. Deci, în sensul acesta, comportamentul lui Igor Dodon se înscrie perfect în modalitățile și în comportamentul tuturor liderilor politici care au guvernat Republica Moldova în ultimii aproape 30 de ani.

Acest lucru se face pentru că, în fond, populația asta vrea - să beneficieze de relații decente atât cu Estul, cât și cu Vestul. Totodată, această geografie dezechilibrată a Președintelui Dodon (decalajul enorm dintre vizitele efectuate la Moscova și cele întreprinse în alte state) nu ține doar de alegerea sa și se explică prin faptul că el este mai des și mai ușor primit la Kremlin decât la Palatul Élisée în Franța sau decât în Marea Britanie, sau decât la Berlin.

Despre prognoze imposibile de făcut

Adevărul e că aceste alegeri sunt cele mai imprevizibile dintre toate pe care le-a avut vreodată Republica Moldova, pentru că totul depinde de alinierea și de coalițiile care se vor crea în Parlament după scrutin. Și asta mai ales din cauza acestor deputați care vor fi aleși pe uninominal, despre care nimeni nu are rețeaua necesară pentru a înțelege, a prezice sau a face sondaje ca să înțeleagă care sunt perspectivele concrete în fiecare circumscripție electorală, pentru fiecare candidat politic. Deci, în sensul acesta, chiar nu putem prezice la această etapă care va fi cea majoritate ce va controla Parlamentul de la Chișinău.

Despre fanteziile geopolitice

Realitățile oricărei țări, inclusiv ale Republicii Moldova, sunt determinate și influențate de două scene sau două fronturi, două câmpuri de bătălie.

Una ține de poziționările politice ale unor lideri: agitație, declarații, certuri, *talk show*-uri, programe electorale, care se schimbă de pe o zi pe alta sau de pe o săptămână pe alta și sunt, în fond, foarte volatile. Și în același timp, există o a doua scenă în care tendințele sunt foarte lente, dar foarte bine structurale și greu reversibile. Or, asta ține de economia țării, de dezvoltarea statului și de gradul de educație democratică a populației. Din punct de vedere economic Republica Moldova, după cum spuneam, este foarte dependentă de Uniunea Europeană și nu cred că viitorii lideri ai țării au libertatea politică și economică de a face orice își doresc, indiferent de mandatul și de programul de partid cu care vor veni în Parlament. Nicio economie nu-și poate permite să întoarcă spatele unei piețe care absoarbe 60 la sută din exporturile ei și de care depind sute de mii de oameni. Uitați-vă cât de complicat este divorțul dintre Marea Britanie și Uniunea Europeană - nici Londra nu-și poate permite să nu aibă un acord funcțional cu UE... Cu atât mai mult Republica Moldova nu are luxul de a urma fanteziile geopolitice ale unui sau altui actor politic fără a lua în calcul și eventuale consecințe economice.

Despre scenariile de federalizare

Există acest risc - că următoarea majoritate parlamentară va încerca să schimbe echilibrul de politică internă în Republica Moldova prin federalizare și prin o reintegrare „pe hârtie” cu regiunea transnistreană.

Dar acest lucru ar arunca în aer întreg sistemul politic și toate aceste semi-echilibre din ultimii circa 30 de ani. În același timp, dacă revenim la preferințele populației, știm foarte bine că oamenii nu își doresc să facă anumite concesii majore regiunii transnistrene. Toată lumea își dorește reintegrarea - însă una în care Chișinăul să rămână dominant asupra regiunii transnistrene. Or, acest lucru nu este posibil și nici Moscova, nici Tiraspolul nu ar accepta un astfel de aranjament. Așadar, într-adevăr, există riscul unor mișcări spre federalizare, dar avem și contraponderea oferită de Opoziție și de opinia publică foarte ostilă unor concesii fundamentale pentru malul stâng. În termeni concreți, dacă această reintegrare se produce, este inevitabil că o parte din pozițiile

foarte importante în stat vor fi oferite regiunii transnistrene; probabil că va fi nevoie de un referendum, de crearea unei alte camere a Parlamentului, de alegeri noi. Nu cred că aceste lucruri sunt fezabile, că opinia publică ar putea accepta o reformatare atât de profundă a statului Republica Moldova, încât să aibă reprezentanți de la Tiraspol în funcțiile de conducere ale țării - spicieri de Parlament, prim-miniștri, viceprim-miniștri...

Despre posibile destabilizări anunțate de MAE rus

Problema diplomației ruse este că valoarea cuvintelor ei a scăzut foarte mult, din care cauză este mai

puțin luată în serios decât acum zece ani, bunăoară. Declarațiile în cauză fac parte dintr-un stil destul de agresiv și destul de agitat, și pot fi interpretate ca un fel de amenințări, dar și ca un fel de antiamericanism de serviciu pe care Ministerul de Externe rus îl produce pe toate dosarele zilei. Chișinăul, odată intrat în perioadă electorală, a intrat și pe harta declarațiilor destul de neprietenoase ale Federației Ruse. Dar dacă ne uităm un pic în plan global, vedem că ele sunt produsul zilnic al Departamentului de presă al Ministerului de Externe rus și, chiar dacă nu este nimic plăcut în ele, toată lumea s-a obișnuit deja cu ele și le tratează cu o anumită doză de scepticism.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.